

מכללת הרצוג-גוש עציון

ימי עיון בתנ"ך

קייץ תשע"ג

מוטיב אבות ובנים בספר ירמיהו

עטרה סנובל

asnowbell@gmail.com

מדרש רבה איכה פתיחתא כד

אמר להן הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת: בואו ונלך אני ואתם, ונראה בביתי מה עשו אויבים בו. מיד הלך הקדוש ברוך הוא ומלאכי השרת, וירמיה לפניו, וכיון שראה הקדוש ברוך הוא את בית המקדש, אמר: בוודאי זהו ביתי וזהו מנוחתי, שבאו אויבים ועשו בו כרצונם. באותה שעה היה הקדוש ברוך הוא בוכה ואומר: אוי לי על ביתי, בני היכן אתם? כהני היכן אתם? אוהבי היכן אתם? מה אעשה לכם? התריתי בכם ולא חזרתם בתשובה. אמר הקדוש ברוך הוא לירמיה: אני דומה היום לאדם שהיה לו בן יחידי ועשה לו חופה ומת בתוך חופתו, ואין לך כאב לא עלי ולא על בני, לך וקרא לאברהם, ליצחק וליעקב ומשה מקבריהם, שהם יודעים לבכות.

[...] מיד פתח אברהם לפני הקדוש ברוך הוא ואמר:

רבשייע למאה שנה נתת לי בן,

וכשעמד על דעתו והיה בחור בן שלשים ושבע שנים,

אמרת לי העלהו עולה לפני,

ונעשיתי עליו כאכזרי ולא ריחמתי עליו,

אלא אני בעצמי כפתתי אותו.

ולא תזכור לי זאת, ולא תרחם על בני?

פתח יצחק ואמר:

רבשייע, כשאמר לי אבא אלקים יראה לו השם לעולה בני,

לא עכבתי על דבריך ונעקדתי ברצון לבי על גבי המזבת,

ופשטתי את צוארי תחת הסכין,

ולא תזכור לי זאת ולא תרחם על בני?

פתח יעקב ואמר:

רבשייע, לא עשרים שנה עמדתי בבית לבן.

וכשיצאתי מביתו פגע בי עשו הרשע,

ובקש להרוג את בני ומסרתי עצמי למיתה עליהם,

ועכשיו נמסרו ביד אויביהם כצאן לטבחה,

לאחר שגדלתים כאפרוחים של תרנגולים

וסבלתי עליהם צער גידול בנים,

כי רוב ימי הייתי בצער גדול בעבורם.

ועתה לא תזכור לי זאת לרחם על בני?

[...]

ועוד אמר [משה] לפניו:
רבשי"ע, כתבת בתורתך (ויקרא כ"ב) ושור או שה אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד,
והלא כבר הרגו בנים ואמותיהם כמה וכמה ואתה שותק?

באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה:
רבשי"ע, גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה,
ועבד בשבילי לאבא שבע שנים,
וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי לבעלי,
יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי,
והוקשה עלי הדבר עד מאד, כי נודעה לי העצה,
והודעתני לבעלי ומסרתני לו סימן, שיכיר ביני ובין אחותי, כדי שלא יוכל אבי להחליפני.
ולאחר כן נחמתני בעצמי, וסבלתי את תאותי, ורחמתני על אחותי שלא תצא לחרפה,
ולערב חלפו אחותי לבעלי בשבילי, ומסרתני לאחותי כל הסימנין שמסרתני לבעלי, כדי שיהא סבור
שהיא רחל.
ולא עוד, אלא שנכנסתי תחת המטה שהיה שוכב עם אחותי,
והיה מדבר עמה והיא שותקת,
ואני משיבתו על כל דבר ודבר, כדי שלא יכיר לקול אחותי,
וגמלתי חסד עמה, ולא קנאתי בה,
ולא הוצאתיה לחרפה.
ומה אני שאני בשר ודם, עפר ואפר, לא קנאתי לצרה שלי, ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה,
ואתה מלך חי וקיים, רחמן - מפני מה קנאת לעבודת כוכבים, שאין בה ממש?
והגלית בני ונהרגו בחרב,
ועשו אויבים בם כרצונם?

מיד נתגלגלו רחמיו של הקדוש ברוך הוא ואמר:

בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן.

הדא הוא דכתיב:

(ירמיה ל"א) כה אמר ה': קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים
רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו.
וכתיב: כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה כי יש שכר לפעולתך.
וכתיב: ויש תקוה לאחרייתך נאם ה' ושבנו בנים לגבולם: